

країн пострадянського простору, він є також характерним і для країн західної та Центральної Європи[4,84].

Приймаючи до уваги, що Україна отримала статус кандидата у члени Європейського Союзу є вкрай необхідним проведення адаптації національного законодавства України у відповідність до законодавства Європейського Союзу, у тому числі і у сфері права інтелектуальної власності.

Література:

1. Кот.О.О.Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав: проблеми теорії та судової практики.Монографія.Правова Єдність,Київ,2017,С.358.

2. Ківалова Т. С., Особливості відшкодування шкоди, як способу захисту прав інтелектуальної власності. Режим доступу: http://app.nuoua.od.ua/archive/40_2010/5.pdf

3. Селіванов М. В. Шкода, як необхідна підстава застосування компенсації при захисті авторського права та суміжних прав. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право». 2017. Вип. 24. С. 94-96.

4. Кузнецова Н.С. Розвиток сучасного приватного права і завдання рекодифікації цивільного законодавства України. Актуальні проблеми приватного права.Матеріали конференції. Харків, Право, 2019.С.84

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-229-6-16>

SOME ASPECTS OF THE INVALIDITY OF TRANSACTIONS DURING THE WAR

ДЕЯКІ АСПЕКТИ НЕДІЙСНОСТІ ПРАВОЧИНІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Tashian R. I. Таш'ян Р. І.

*PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
Civil Law № 1
Yaroslav Mudryi National Law University
Kharkiv, Ukraine*

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права № 1
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

У межах даної роботи автор хотів би звернутися до особливостей недійсності правочинів під час війни, оскільки військові дії об'єктивно впливають на відносини з передання майна, виконання робіт, надання

послуг тощо. У такому випадку застосовуються, зокрема, положення про недійсність правочинів – наприклад, вчинення правочину під впливом помилки або обману або положень про правочини, які порушують публічний порядок або вчинені з метою, що суперечить інтересам держави і суспільства. Крім того, світовий досвід збройних конфліктів є дуже великим, і в різних державах законодавець може встановлювати спеціальні підстави недійсності таких правочинів.

Прикладом такого правового регулювання є положення ч. 6 ст. 11 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», відповідно до яких на тимчасово окупованій території будь-який правочин щодо нерухомого майна, у тому числі щодо земельних ділянок, вчинений з порушенням вимог цього Закону, інших законів України, вважається недійсним з моменту вчинення і не створює юридичних наслідків, крім тих, що пов'язані з його недійсністю.

Безумовно, у цьому акті не ідеться про воєнний стан чи військові дії, однак режим тимчасово окупованих територій України також передбачає певні обмеження.

У той же час, військові дії також можуть обумовлювати встановлення особливих підстав недійсності правочинів, і для цього слід звернутися до зарубіжного досвіду.

Військові дії обумовлюють заборону економічних відносин між державами, які перебувають у стані військового конфлікту. Відповідно, це зумовлює заборону або обмеження контактів між їхніми резидентами, оскільки вони можуть сприяти збагаченню ворожої країни. Відповідно, договори, які порушують ці заборони, визнаються недійсними в силу вказівки закону або рішення суду. У цьому аспекті дуже цікавим є досвід країн англо-американської правової системи.

Так, американський дослідник John M. Hall зазначав, що договори, укладені між суб'єктами ворогуючих держав після початку війни, зазвичай оголошуються недійсними, якщо така торгівля не дозволена сувереном. Це є загальновідомим принципом міжнародного права, що базується на звичаях ведення війни. Відповідне правило ґрунтується на висновку, що будь-які гроші, майно, інформація можуть посилити ворожу сторону. Тому міжнародне право дозволяє обмежувати торгівлю не тільки між громадянами відповідних держав, і й між усіма іншими їхніми резидентами та особами, що мають право здійснювати торгівлю на території країни [1].

У той же час, правило щодо недійсності таких договорів не є абсолютним. Так, у США широко відомою є судова справа 1868 р. (*Kershaw v. Kesley*), суть якої полягала у наступному. У 1864 р. (за часів

Громадянської війни) було укладено договір оренди бавовняної плантації між резидентом Міссісіпі та резидентом Массачусетсу. Суд вирішив, що цей договір є дійсним, оскільки не містив умови про поставку хлопку через лінію військових дій, а отже, не збагачував жодну із сторін конфлікту. У рішенні було окремо зазначено, що саме по собі оголошення війни не містить «точної» підстави для недійсності договорів між громадянами ворогуючих країн.

У цій же справі була закладена ще одна важлива позиція: недійсність договору розглядається як економічна зброя, яка покликана допомагати зброї військовій і метою застосування якої повинно бути запобігти можливості збагачення ворожих територій та послабити ворожу економіку [2].

Прикладом законодавчого регулювання цього питання є Trading with the Enemy Act of 1917, USA [3] (Закон про торгівлю з ворогом, США), який надавав право Президенту США контролювати або обмежувати торгівлю між США та їхніми противниками під час війни, а також – право використовувати ці обмеження в мирний час шляхом внесення поправок до Конгресу. Відповідно до положень § 4303 Закону, визнавалося незаконним торгівлю за особою, щодо якої є підстави вважати, що вона прямо або опосередковано діє за рахунок, або від імені, або на користь вороги чи союзника ворога. Поняття торгівлі охоплювало купівлю-продаж, інше передання власності іншим способом, а також кредитні відносини. Президент США наділений правом надавати дозвіл на таку торгівлю, якщо це відповідатиме національним інтересам.

Державна політика забороняє судам дозволяти будь-яку дійсність договорів з воюючими сторонами, через їх здатність завдавати шкоди найвищим суспільним інтересам і підірвати або знищити захист соціальної структури. Таким чином, де був виданий вексель як винагороду за те, щоб замінити армію Конфедерації та воювати проти Сполучених Штатів (Chancely vs. Bailey et al., 37 Ga. 532) вважалося, що такий контракт був незаконним і недійсним, тому що всупереч державній політиці та у справі Pichens vs. Eckridge, яка є аналогічною справою, це є нікчемним, оскільки договір суперечить державній політиці Сполучених Штатів і безпосередньо допомагає штатам Конфедерації [4].

Крім того, що війна робить неможливим або надзвичайно обтяжливим виконання багатьох контрактів, військові дії зробили багато контрактів незаконними – особливо у випадку тих, що були укладені з ворожими покупцями або продавці. На початку війни різні країни мали різні погляди на торгівлю з ворогом. Ні Німеччина, ні Австрія не забороняли торгівлю з ворогом, а дозволяли резидентам країн-ворогів

подавати позов і позиватися в місцевих судах. Англійське загальне право зайняло більш жорстку позицію. За звичайним правом торгівля з ворогами була незаконною – будь-який контракт, укладений з чужий ворог був недійсним. Королівська прокламація від 5 серпня підтвердила це, застерегши королівських підданих від торгівлі товарами, призначеними для Німеччини. У Франції указом від 27 вересня 1914 р. заборонено уся торгівлю з підданими ворожих держав і анульовано будь-які контракти, укладені з ворогом підлягає з початку війни. Німеччина та Австрія відповіли указом, що забороняв виробництво та виплати Англії та Франції та їхнім колоніям. Франція також відповіла своїм указом про недійсність будь-якого договору, укладеного з підданим будь-якої ворожої держави, а також підданими держави (такі як Османська імперія), які формально не перебувають у стані війни з Францією.

Таким чином, стан війни обумовлює запровадження нових механізмів правового регулювання або вдосконалення нині чинних. У тому числі, це стосується недійсності правочинів.

Література:

1. John M. Hall. The Effect of War on Contracts Author(s): Source: Columbia Law Review , Apr., 1918, Vol. 18, No. 4 (Apr., 1918), pp. 325-345 Published by: Columbia Law Review Association, Inc. Stable. P. 326-328.
2. <https://case-law.vlex.com/vid/100-mass-561-mass-615343126>
3. <http://uscode.house.gov/view.xhtml?path=/prelim@title50/chapter53&edition=prelim>
4. Schultz, William J., «The Effect of Our Civil War on Contracts» (1896). Historical Theses and Dissertations Collection. Paper 341.